

A mikro-, kis- és középvállalkozások aktuális finanszírozási kérdései *

GYALLAI Gábor¹

¹NymE SKK Informatikai és Gazdasági Intézet

Bevezetés

A kisvállalkozások hitelezésének bővítését nehezíti a továbbra is alacsony beruházási kedv, miközben a forgóeszköz-hitelek iránti igény megmaradt. A beruházási hitelek iránti alacsony kereslet oka, hogy a jelenlegi nehéz nemzetközi és hazai gazdasági környezetben viszonylag kevés vállalkozó mer beruházni, újra és újra pénzt fektetni tevékenysége bővítésébe. Az tapasztalható, hogy csupán a pályázati forrásokkal támogatott, így alacsonyabb önerővel és hiteligénnyel megvalósítható, kisebb kockázattal járó beruházásoknál van élénkülés.

Míg a mezőgazdasághoz kapcsolódó vállalkozások, a feldolgozóipari cégek, és az autóipari beszállítók termelése az utóbbi évek mélypontjához képest bővülni kezdett, a többi ágazatban a mai napig még kevésbé láthatóak a kilábalás jelei.

Ebben a vállalkozói szegmensben is problémát okoz, hogy az emelkedő üzemanyagárakat és energiaköltségeket nem mindig tudják érvényesíteni az árban a csökkenő vagy éppen szinten maradó fogyasztás miatt. A forgóeszköz-hitelek iránti keresletet viszont nem befolyásolja sem a kisvállalkozások tevékenységi köre, sem a területi elhelyezkedése. A kereslet összefügg a fizetési határidők hosszabbodásával, valamint a fizetési határidők tartásához is szükség van likviditást bővítő finanszírozási megoldásokra.

A minimálbér-emelés a létszámcsökkentés, illetve a részmunkaidős foglalkoztatás felé orientálja a vállalkozásokat. Terjed a határozott idejű, egy-egy projekt megvalósítására szóló munkaszerződés, a nem saját alkalmazottakkal történő teljesítés. A bérterhek növekedése a kényszervállalkozások számának gyarapodását vonja maga után, ez pedig hosszú alvállalkozói láncokat hoz létre. Mindezek láncartozások kialakulásához vezetnek.

A fizetési határidők hosszabbodása a szállítói sor végén álló vállalkozásoknál jelentősen emelheti a folyamatos likviditás fenntartásának árát, amely egy kritikus helyzetben lévő cégnél akár végzetes is lehet. Emellett lehetnek olyan cégek, akik a vevői fizetési határidő növekedését nem képesek továbbhárítani, számukra szintén fokozottan kedvezőtlenek ezek a tendenciák. A fizetési határidők gyors emelkedése játszódott le a válság kitörésekor is, amit aztán egy konszolidáció követett. A költségmegtakarítások, belső tartalékok mozgósítása, a gyengébb vállalkozások eltűnése a piacról együttesen képes volt a fizetési határidőket szinten tartani, egyes esetekben javítani.

A kkv szektort terhelő közterhek, a gazdaságpolitika és a versenyhelyzet változásának megítélése is visszaesett, amely megkérdőjelezi az újonnan bevezetni kívánt, kisvállalati adózást segítő adófajták eredményességét. A növekvő közterhek negatív hatásai a vállalkozások éves beszámolóiból jól kiolvashatóak.

Melyek a leggyakrabban használt finanszírozási eszközök?

Banki hitel

A leggyakrabban használt idegen forrásbevonási mód a szegmensben a banki hitelfelvétel. Érdemes először áttekinteni, létezik-e valamilyen kedvezményes termék az adott cél finanszírozására. Fontos a saját igények, elvárások pontos megfogalmazása: összeg, futamidő, vállalható terhek (kamat, költségek, egyéb díjak).

A legtöbb vállalkozói hitel kamata valamilyen referenciakamatból (forintban pl. a jegybanki alapkamat, vagy BUBOR – Budapesti Bankközi Kamatláb) és kamatfelárból tevődik össze. Megjelentek azonban az utóbbi időben a lakossági termékekhez nagyon hasonlító fix kamatozású vagy állandó törlesztő részletű változatok is, elsősorban mikrocégeknek. Jelenleg már nincs olyan nagy, országos hálózattal rendelkező hitel-

* Szerkesztői megjegyzés a szerző kérésére: A kézirat 2013. decemberében került lezárásra. A cikkben megjelenő információkat, adatokat ennek megfelelően kell értelmezni.

intézet, amely ne csatlakozott volna a Széchenyi Kártya Programhoz, vagy ne nyújtaná az MFB hiteleit. Sorra kötik a refinanszírozási megállapodásokat a hitelintézetek az Eximbankkal is, ami révén középtávú, versenyképes árazású, fix kamatozású export-előfinanszírozási hitelhez juthatnak a vállalkozások. Elindult a Magyar Nemzeti Bank Növekedési Hitel Programja, amelynek keretében alacsony kamat mellett juthatnak a kkv-k hitelhez.

Fontos szempont a megfelelő futamidő kiválasztása. A cég likviditásának fenntartásához egy folyószámlahitel is elegendő lehet. Rövidebb futamidőre (például, ha a készletek zavartalan feltöltését szolgáló tőkére van szükség) igényelhető forgóeszközhitel, amely jellemzően egy évnél nem hosszabb konstrukció, de minden banknál van folyószámla- és rulírozóhitel (tehát a lejáraton belül többször is igénybe vehető) változat. A nagyobb összegű, hosszabb idő alatt megtérülő befektetésekre pedig beruházási hitel igényelhető, amelynek futamideje a fejlesztés időhorizontjától függ. A forrás futamideje és az elérhető megtérülés közötti összhangot maximálisan biztosítani kell: az agresszív finanszírozási stratégia – éven belüli hitelből beruházást finanszírozni – roppant veszélyes, a vállalkozás bedőléséhez vezethet.

Kérdés lehet a hitel devizaneme is. Ezt azonban csak és kizárólagosan akkor szabad mérlegelni, ha a vállalkozásnak van devizában bevétele, és olyan devizában szabad csak eladósodni, amelyben a bevételek is keletkeznek.

Először érdemes a saját számlavezető banknál tájékozódni, mert – bár ma már több pénzügyintézet úgy nyilatkozik, hogy a hitelnyújtásnak nem feltétele a számlavezetési múlt – az a tény, hogy ha ismert a vállalkozás előélete, az adott esetben olcsóbb finanszírozást eredményezhet és gyorsíthatja a hitelbírálatot is. Egy ajánlat azonban nem elégséges ahhoz, hogy a vállalkozás megfelelően tudja kiválasztani a neki legjobb finanszírozást. A kereskedelmi bankok kínálata nagyon sokrétű, célszerű több bankot is megkeresni, mivel nagy eltérések lehetnek az egyes módok között. Az összehasonlítás alapja pedig a hitel teljes költsége kell, hogy legyen, nem elég csak a kamatokat összehasonlítani, az induló díjakkal, fedezetértékelési költségekkel stb. is számolni kell ahhoz, hogy a vállalkozás a számára legkedvezőbb finanszírozási módot, konstrukciót tudja kiválasztani.

A kockázati besorolás is befolyásolja a bankok árazását. Az adózott eredmény, az éves árbevétel mellett figyelembe vesznek egyéb tényezőket is, kezdve a vállalatcsoporthoz tartozástól a tevékenység jellegén át a cég múltjáig. Fontos, hogy a vállalkozás a hitel futamideje alatt folyamatosan törekedjen a zavartalan teljesítésre. Ha fizetési problémája lenne, inkább előre egyeztessen a bankkal, különben utólag kell viselnie a nemfizetés következményeit. Célszerű a bankkal olyan üzleti kapcsolatot kialakítani a vállalkozásnak, mint a vevőkkel, szállítókkal, hisz ugyanolyan partnere, mint bármely cég, amellyel működése során kapcsolatba került. Bár a kamatkondíciók egyre kedvezőbbek, az árakon túli egyéb feltételek továbbra is szigorúak. A hitelkínálati korlátokat egyelőre csak a jegybanki és állami intézkedések lazítják, így a hitelképes ügyfelek köre szűk maradt.

A mikro-, kis- és középvállalati szegmens a bankok számára méretgazdaságossági okok miatt komoly fajlagos költségeket jelent, miközben az egyik legkockázatosabb terület. Ezzel összefüggésben a hitelbírálatot igen szigorú, az adminisztrációs terhek magasak. Ráadásul korábban a kamatok is olyan magasságokban jártak, amely csak a kivételesen jó jövedelemtermelő képességű ágazatok számára jelentett megfelelő alternatívát. A helyzetben az egyre szélesebb körben elérhető kedvezményes kamatozású források hozhatnak megoldást.

Az alacsonyabb árazás persze nem azt jelenti, hogy bárki hitelezhető. A válság hatására a bankok sokkal kockázatkerülőbbé váltak: a saját-igény emelkedett, a vállalkozás tulajdonosainak készfizető kezességvállalása is egyre gyakoribb elvárás.

A bank a hitel folyósítása előtt kihelyezésének biztos megtérüléséről akar meggyőződni, a kihelyezés megtérülése kockázatának mérséklése miatt pedig valamilyen fedezetet kér. Előbbihez vizsgálja a kérelmező hitelképességét, üzleti tervének realitását, a fennálló tartozásokat. A hitel kondícióit javíthatja, esetlegesen a fedezettel kapcsolatos hiányokat pótolhatja, ha valamilyen szervezet – például a Garantiqa HG, az Agrár Vállalkozói Hitelgarancia Alapítvány, az Új Széchenyi Hitelgarancia – a meglévő biztosítéki kör mellett, garanciát vállal a kölcsön visszafizetésére. Ennek azonban díja van, s fontos számolni azzal, hogy nemfizetés esetén a garanciaszervezet a bankkal rendezi a tartozást (annak egy meghatározott részét), ez azonban nem jelenti azt, hogy ezt az összeget nem próbálja majd behajtani a nemfizető vállalkozástól.

Hitelbiztosítéki és zálogjogi változások

A 2014. március 15-én hatályba lépő új Ptk. alapjaiban változtatja meg a finanszírozások korábban alkalmazott biztosítéki rendszerét. A hitelbiztosítéki rendszer átalakításán túl a hitelezést érintő fontos változás

még az új hitelbiztosítéki nyilvántartás megteremtése, illetve a zálogjogosulti bizományos és az „önálló” elidegenítési tilalom bevezetése is.

A *hitelbiztosítéki nyilvántartás* az ingó jelzálogjog mellett tartalmazza a követelésen alapított zálogjogot, valamint az ingó tekintetében kikötött tulajdonjog-fenntartást, a pénzügyi lízinget és a faktoringot. Ez a nyilvántartás váltja fel a jelenleg közjegyzők által vezetett közhiteles zálogjogi nyilvántartást. Az ingatlanon alapított jelzálogot továbbra is az ingatlan-nyilvántartásba kell majd bejegyeztetni, azonban a nyilvántartásba nem vett ingó dolgokon, jogon és követelésen alapított zálogjog az új, hitelbiztosítéki nyilvántartásba kerül.

A zálogjogot érintő változásokkal megszűnik a keretbiztosítéki jelzálog, a vagyont terhelő zálogjog és az önálló zálogjog is, és csak a kézzizálog és a jelzálog lesz szabályozva a jelenlegitől eltérő módon. A megszűnő jogintézmények azonban nem tűnnek el teljesen a gyakorlatból, mert az új zálogjogi szabályozás azokat részben pótolja, így például a vagyont terhelő zálogjog helyett a jövőben körülírással meghatározott zálogtárgyat terhelő zálogjog alapítható. Az internet alapú új zálogjogi nyilvántartás nyilvános és mindenki számára ingyenesen elérhető lesz. A zálogszerződésben részes felek hatósági közreműködés nélkül, maguk gondoskodhatnak a zálogjog nyilvántartásba vételéről, így a zálogjog alapítása egyszerűbbé és olcsóbbá válik.

Az új Ptk. megszünteti a föld és az épület tulajdonának kötelező egységét kimondó főszabályt, és a jövőben a tulajdonos a földdel és a rajta álló felépítménnyel egymástól függetlenül, szabadon rendelkezhet. Az épület tulajdonjoga továbbra is alapvetően a földtulajdonost illeti meg, aki a törvény hatályba lépésétől dönthet úgy, hogy a földet és a rajta álló, vagy tervezett épületet önálló helyrajzi szám alatt jegyezzék be az ingatlan-nyilvántartásba, hogy azok külön-külön is forgalomképesek legyenek.

A szabályozás új jogintézményként vezeti be a *zálogjogosulti bizományos* személyét, amely ugyan a nemzetközi finanszírozások során igen elterjedt, azonban a magyar szabályozás hiányában eddig hazánkban csak ritkán alkalmazott jogintézmény volt. Az új szabályozásnak megfelelően több zálogjogosult kijelölhet egy bizományost, aki egy személyben, a zálogjogosultak javára gyakorolhatja a zálogjogosultakat megillető jogokat. Zálogjogosulti bizományos kijelölése esetén a zálogjogosultak helyett kizárólag a bizományost jegyzik be a megfelelő nyilvántartásba, ami csökkenti a hitelezéssel kapcsolatos adminisztrációs terheket, hiszen a zálogjogosultak személyének változása esetén a bejegyzés módosítására nem lesz szükség.

A finanszírozási ügyletekben a hitelintézetek gyakran alkalmazzák az elidegenítési és terhelési tilalmat annak érdekében, hogy a hitelfelvevő a biztosítékul lekötött vagyontárgyat ne idegeníthesse el. Korábban kizárólag a tulajdonjog átruházásakor lehetett elidegenítési és terhelési tilalmat létesíteni. Az új Ptk. azonban az „önálló” elidegenítési tilalom bevezetésével lehetővé teszi, hogy a tulajdonos a dolog tulajdonjogának átruházása nélkül, önállóan is megterhelje azt, ezzel pedig jelentősen felértékelődik az új jogintézmény hitelbiztosítéki szerepe. A jelenlegi szabályozáshoz hasonlóan elidegenítési tilalmat a tulajdonjog tárgyára vonatkozó jogi biztosítása érdekében lehet majd alapítani.

Factoring

Egy másik, főleg mikro- és kisvállalkozások által használt önerő és biztosíték nélküli finanszírozási termék a faktoring. A vállalkozások havi faktordíjért cserébe nem csak a számláik ellenértékének beérkezésére számíthatnak.

Átlagosan 40 nappal nőttek a fizetési határidők 2008 óta, miközben az értékesítési volumen nem nőtt. Az egyre romló vevőállomány következménye, hogy a cégek kényszerből bankként viselkednek, természetesen anélkül, hogy banki tudással, kockázatelemzési rendszerekkel rendelkeznének. Minden olyan cégnek megéri faktoráltatni követeléseit, amely likviditási gondokkal küzd, van állandó piaca és eladható terméke, és a vevőköre pénzügyileg, gazdaságilag egészséges. Olyan halasztott fizetésben megállapodott cégek részére is ajánlott, amelyek még nem felelnek meg a banki hitelezési feltételeknek.

A cégek erőforrásainak egyre nagyobb részét köti le a kintlévőségek kezelése. Itt nem csak arról van szó, hogy a be nem érkezett követelések által tulajdonképpen kamatmentesen hitelezik vevőiket. Az ügylettel töltött idő – a számlák folyamatos ellenőrzése, a nem fizető partnerekkel való levelezés, a felszólítások kiküldése és nyomon követése – hatalmas adminisztrációs pluszmunkát jelent a vállalkozás számára.

A faktoring hitelbiztosítékok és önerő nélkül igénybe vehető finanszírozási lehetőség. Döntő érv lehet mellette az is, hogy a vevőkövetelés előfinanszírozását nem befolyásolják az elmúlt évek rosszabb mérlegeredményei. Érdemes igénybe venni akkor is, ha a vevők hosszú fizetési határidővel teljesítenek, hosszabbal,

mint ahogyan a zavartalan működéshez, a folyamatosan fennálló likviditáshoz forrásra lenne szüksége a vállalkozásnak. Akkor is megfontolandó a cégek számára, hogy ezen finanszírozási formát használják, ha nem szeretnék kitenni magukat a nemfizetés kockázatának. Az empirikus számok azt mutatják, hogy a követelés-beszedési tevékenység 30 százalékkal javítja a fizetési hajlandóságot. A vevők fizetőképességének felmérését azonban ezután sem kerülhetik el a cégek, hiszen ha valaki fizetésképtelen, attól a faktoring-szolgáltató sem tudja beszedni a pénzt.

A finanszírozás e formáját kifejezetten kis cégekre találták ki, hiszen ennek révén azonnal pénzhez juthat a vállalkozás (akkor is, ha például partnere piaci erőfölényével élve viszonylag hosszú határidőre fizet). Mivel a faktoringgal elérhető likviditás együtt nő a forgalommal anélkül, hogy biztosítéki céllal megterhelné a vállalkozás vagyonát, a cég úgy tudja megoldani a forgóeszköz finanszírozását, hogy közben nem zárja ki azt sem, hogy fejlesztését bankhitelből finanszírozza.

Lízing

A Növekedési Hitel Program második fordulója keretében finanszírozható a lízing is 2014 januárjától. Mivel a lízingtevékenységet nagy arányban erre szakosodott pénzügyi vállalkozások végzik, a pénzügyi termékek szélesebb kínálata oly módon válhat elérhetővé nagy volumenben a vállalkozások számára, ha az MNB partnerkörébe tartozó hitelintézetek és a végső adós kkv-k közé pénzügyi vállalkozások beékelődhetnek közvetítőként. Az MNB csak a partnerkörbe tartozó hitelintézetekkel áll szerződéses kapcsolatban, és számukra nyújt fedezett hitelt, továbbá a hitelintézetek tartoznak felelősséggel azért, hogy az általuk, de pénzügyi vállalkozás közvetítésével nyújtott ügyletek minden tekintetben megfeleljenek az MNB által támasztott feltételeknek. A hitelintézet a pénzügyi vállalkozás felé a közvetítő tevékenységéért díjazást számíthat fel azzal, hogy a pénzügyi vállalkozás által nyújtott lízing vagy hitel kkv által fizetendő teljes költsége továbbra sem haladhatja meg a 2,5 százalékos maximált kamatmarzsot.

Összegezés

Magyarországon a mikro-, kis- és középvállalkozások a jövőben is kiemelt figyelmet kell, hogy kapjanak a nehéz piaci körülmények között. Támogatásuk elengedhetetlen, melyet a mindenkori kormányzatnak valós eszközökkel kell folyamatosan megtennie.

Ahhoz, hogy egy vállalkozás külső finanszírozása sikeres legyen, tisztában kell lennie a finanszírozási módokkal, a bíráló folyamatát segítő tényezőkkel, valamint azokkal a szempontokkal is, amelyek eleve kizárják az egyes finanszírozási módok használatát.

Irodalomjegyzék

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény

http://www.mnb.hu/Monetaris_politika/novekedesi_hitelprogram